

Εισήγηση – τοποθέτηση στην εκδήλωση – συζήτηση στις 24/11/2017 του κειμένου της Emily Martin "Προς μία ανθρωπολογία της ανοσολογίας - Το σώμα ως έθνος-κράτος" από την ομάδα βιβλιοθήκης της κατάληψης του κτήματος Πραποπούλου.

Πώς προέκυψε η επιστήμη;

Η μετάβαση από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό- όχι μόνο από την οικονομική σκοπιά αλλά από την σκοπιά μιας συνολικότερης μετάλλαξης των δυτικών κοινωνιών- αποτελεί μια σημαντική περίοδο για την ενδυνάμωση, εδραίωση και οργάνωση του επιστημονικού κόσμου (με τον τρόπο που τον γνωρίζουμε σήμερα). Επιχειρώντας, λοιπόν, να περιγράψουμε την πορεία της επιστήμης, θα σταθούμε στην περίοδο του 17ου αιώνα (οι ιστορικοί την ονομάζουν επιστημονική επανάσταση) όπου τότε φαίνεται να συντελείται πιο συστηματικά μια στροφή της τεχνικής και της γνώσης προς την επιστήμη, με κατεύθυνση τον εξορθολογισμό. Το μεσαίωνα η επιστήμη είχε περισσότερο πρακτικό προσανατολισμό, με επίκεντρο τη διατήρηση της γνώσης παρά την ανακάλυψη νέας και με έντονο το θρησκευτικό στοιχείο. Κατά τη μετάβαση συμβαίνει μια μηχανοκρατική έξαρση η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη φυσιοκρατία που επικρατούσε το μεσαίωνα με τη μηχανή να αποτελεί για εκείνη την εποχή βασικό στοιχείο της κοσμοαντίληψης των επιστημόνων. Εκείνη την περίοδο η ανατομία αναπτύσσεται ως επιστήμη και συντελείται η μετάβαση από την εμπειρική γνώση (βότανα, έλαια, θεραπείες κ.ά.) που κατείχαν κυρίως οι γυναίκες ως θεραπεύτριες, στην οργάνωση της επιστημονικής γνώσης και της γέννησης της επαγγελματικής ιατρικής, την οποία από εδώ και στο εξής κατέχουν οι άνδρες. Οι φιλοσοφικοί και επιστημονικοί Λόγοι εκείνης της περιόδου περιγράφουν το σώμα του ανθρώπου σαν μηχανή: τα χέρια θεωρούνταν μοχλοί, η καρδιά αντλία, οι πνεύμονες φυσούνα, τα μάτια φακοί, η γροθιά σφυρί. Χαρακτηριστικά, ο Καρτέσιος στον “Λόγο περί της μεθόδου” αναφέρει ότι “το σώμα δεν είναι παρά μια συλλογή από μέλη” και ότι “για το θάνατο του σώματος δεν πρέπει να θρηνεί κανείς παραπάνω απ' ό,τι για το σπάσιμο ενός εργαλείου”. Παράλληλα, στη διαμόρφωση του νέου επιστημονικού λόγου καίρια δεν ήταν μόνο η κυρίαρχη θέση του πειράματος αλλά και η σημασία των αριθμών στην πειραματική διαδικασία και κατ' επέκταση ο ορισμός με ακρίβεια ενός “αντικειμενικού” πεδίου, μιας “ουδέτερης γνώσης”.

Στην πραγματικότητα, κατά την περίοδο της μετάβασης γίνεται μία συνολικότερη προσπάθεια μετάβασης από την εποχή του “περίπου” στην εποχή της ακρίβειας, των υπολογισμών, των αριθμών¹. Οι επιστημονικοί λόγοι της εποχής δεν αποτελούν ένα ξεχωριστό κεφάλαιο, αλλά λειτουργούν παράλληλα και συμπληρωματικά με τους υπόλοιπους λόγους- οικονομικούς, εθνικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς. Οι νόμοι και οι αρχές που διατυπώθηκαν για το περιβάλλον διαμόρφωσαν έπειτα και τους νόμους και αρχές που πρέπει να διέπουν το κοινωνικό και το άτομο με φυσικούς όρους. Το σώμα διαχωρίστηκε από τις αισθήσεις, τις επιθυμίες, τις εμπειρίες του και οι λειτουργίες του αποτέλεσαν ένα προβλέψιμο και ακριβές σύστημα. Η μηχανή αποτέλεσε τελικά και ένα πρότυπο κοινωνικής συμπεριφοράς και λειτούργησε προς την κατασκευή και την εδραίωση της ανθρώπινης “φύσης”². Ειδικότερα την περίοδο της εδραίωσης του

¹ Ενδιαφέρον είναι το παράδειγμα με το μηχανικό ρολόι, όπου η τελειοποίησή του συνέβη από επιστήμονες εκείνης της εποχής. Η σύλληψη του χρόνου αλλάζει κατεύθυνση ξεφεύγει από τον κόσμο του “κοινού νου” και του “περίπου” του αγροτικού κόσμου της φεουδαρχίας. Ο χρόνος αρχίζει να γίνεται ανεξάρτητος από τα συμβάντα του ανθρώπινου βίου, να γίνεται ο απόλυτος, ο μαθητικός χρόνος.

² “Θα ήθελα να συλλογισθείτε ότι όλες οι ιδιότητες που απέδωσα σε τούτη τη μηχανή... είναι φυσικά επακόλουθα... της προδιάθεσης των οργάνων – ούτε λίγο ούτε πολύ όπως ακριβώς και οι κινήσεις ενός ρολογιού ή ενός αυτομάτου ακολουθούν τη ρύθμιση που έχουν τα αντίβαρα και τα γρανάζια του”. Από την Πραγματεία περί του Ανθρώπου του Καρτέσιου. Για τον Καρτέσιο, το ανθρώπινο σώμα είναι ένα αυτόματον, αυτό ωστόσο που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από το κτήνος και του παραχωρεί την κυριαρχία επί του περιβάλλοντος κόσμου είναι η παρουσία της διάνοιας. Η ψυχή παρουσιάζεται προικισμένη με απέραντη εξουσία και μεταμφιεσμένη σε ορθό λόγο και βούληση. Η υπεροχή της διάνοιας επί του σώματος υπονοεί ότι η βούληση μπορεί να ελέγξει τις ανάγκες, τις αντιδράσεις και τις ανταντακλαστικές κινήσεις

καπιταλισμού και της διαμόρφωσης των εθνών- κρατών έπρεπε να “ξεριζωθούν” οι μεσαιωνικές ανορθολογικές αντιλήψεις περί μαγείας ή ανώτερων δυνάμεων, το εργατικό δυναμικό της εποχής να υπακούσει στον νέα εργασιακά δεδομένα και οι πληθυσμοί να πειθαρχήσουν. Ο επιστημονικός κόσμος της εποχής τροφοδότησε είτε ιδεολογικά είτε τεχνολογικά τη διαχείριση και εκπαιθάρηση των “από κάτω”. Χαρακτηριστικά παραδείγματα το κυνήγι των μαγισσών αλλά και οι συνεχείς βελτιώσεις ή εφευρέσεις μηχανών και όπλων για να εξυπηρετήσουν τα πολεμικά σχέδια των κρατών ή την καταστολή των πολυάριθμων εξεγέρσεων της εποχής εκείνης.

μέθοδος και γνώση

Μέθοδος είναι εκείνη η διαδικασία (σειρά πράξεων ή λογισμών) που ακολουθεί το υποκείμενο, που την επέλεξε ή διαμόρφωσε, με σκοπό να φτάσει σε έναν συγκεκριμένο στόχο. Στο περιβάλλον της επιστήμης οι μέθοδοι βρίσκονται σε μια διαρκή και διαλεκτική σχέση μεταξύ του ίδιου του λόγου, που παράγεται από την επιστήμη, και της έρευνας. Οι επιστημονικές μέθοδοι συγκεκριμενοποιούνται και οριστικοποιούνται μέσα σε κλειστά συστήματα κανόνων (μεθοδολογικοί κανόνες), κατηγοριοποιούνται βάσει συγκεκριμένων χρήσεων τους (μέθοδος πειράματος, μέθοδος έρευνας –εργαστηριακής, ψυχολογικής, ιστορικής, κοινωνιολογικής, ανθρωπολογικής, κτλ- μέθοδος επιστημονικής συγγραφής). Παρόλα αυτά, οι μέθοδοι τείνουν να αλλάζουν προσανατολισμό, αναλόγως το υποκείμενο, τους λόγους/σκοπούς και το πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγονται, αναιρώντας στην πράξη την «μεθοδολογική ομοιογένεια» που επικαλούνται οι ίδιοι οι φορείς και οι φιλόσοφοι της επιστήμης· λ.χ. οι ανθρωπολόγες ερευνήτριες της τελευταίας δεκαετίας του 20^{ου} αι. μελετώντας τα ίδια δεδομένα της παλαιοντολογικής ανθρωπολογίας παλαιότερων ερευνητών, ήρθαν σε αντιπαράθεση με τους προκάτοχούς τους (άνδρες ανθρωπολόγους), αναφορικά με μια σειρά θεμάτων σε σχέση με τους έμφυλους ρόλους, την «φυσικοποίηση» αυτών, καθώς και με την «φυσικοποίηση» της πατριαρχίας και της «απαραίτητης» κρεατοφαγίας (ως στοιχεία «αναπτυγμένου» πολιτισμού) στις προϊστορικές ανθρώπινες κοινότητες, χρησιμοποιώντας τεχνικά τις ίδιες μεθόδους ανάλυσης των τεκμηρίων με τους περασμένους ανθρωπολόγους.

Η μέθοδος σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «παράγοντας αλήθειας». Αντιθέτως, η μέθοδος μεταχειρίζεται ως εκείνο το εργαλείο της Λογικής που θα έρθει να δώσει το κύρος και την «ποθητή αντικειμενικότητα» στην έρευνα, μέσα σε ένα περιβάλλον το οποίο εκ προοιμίου έχει διαμορφωθεί ώστε να πλάθει τη γνώση (να ορίζει, στην ουσία, ποια γνώση έχει αξία και ποια όχι). Επειδή ακριβώς η επιστήμη έχει κατασκευαστεί ως εκείνη η δραστηριότητα του ανθρώπου «που αναζητά την αλήθεια» ή «που θα βελτιστοποιήσει την κοινωνία», η μέθοδος που χρησιμοποιείται από την επιστήμη (η επιστημονική μέθοδος), «απογυμνώνεται» από τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν -υποκείμενο, πλαίσιο, περιεχόμενο, κτλ- και νοείται, για τον κοινό νου, ως μια «ουδέτερη», «άνευ σκοπιμότητας» διαδικασία.

Η έννοια της γνώσης, μέσα στο ίδιο περιβάλλον σκέψης και σε συνέχεια της ίδιας λογικής, περιγράφεται ως το απαύγασμα της επιστήμης: μια «ουδέτερη» διαδικασία μεθοδολογικής έρευνας θα παραγάγει μια «ουδέτερη» και «καθαρή» γνώση. Η γνώση για τους θεωρητικούς της επιστήμης λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για δράση, ενώ παράλληλα νοείται και ως το τελικό προϊόν της ερευνητικής διαδικασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η γνώση μέσα στο πλαίσιο της επιστήμης θα πρέπει να νοηθεί ως η αφαίρεση της έννοιας του «επιστημονικού Λόγου», η οποία αφαίρεση λειτουργεί προς την ρομαντικοποίηση και ιδεολογικοποίηση της έννοιας της γνώσης (δηλ. του «επιστημονικού Λόγου»), αλλά και της διαδικασίας που την παράγει. Προεκτείνοντας αυτά τα σχήματα λίγο ακόμα, μπορούμε να παρακολουθήσουμε με

του σώματος. Μπορεί να βάλει σε τάξη τις ζωτικές του λειτουργίες και να αναγκάσει το σώμα να εργαστεί σύμφωνα με εξωτερικές προδιαγραφές, ανεξάρτητα από τις επιθυμίες του. (Ο Κάλιμπαν και η μάγισσα, Federici Silvia)

ποιους τρόπους μεταχειρίζεται αυτή η αφηρημένη έννοια της γνώσης από την κυριαρχία και προς όφελός της: κατ' αρχάς, η κυριαρχία πολύ συχνά εδραιώνει την θέση της και δικαιολογεί τις πράξεις της στο όνομα τέτοιων ρομαντικοποιημένων εννοιών (λ.χ. γνώση, λαός, δίκαιο, κτλ), σε τέτοιο βαθμό που ξεχνιέται ή παραμερίζεται η ιστορική σημασία των λέξεων, με αποτέλεσμα, τελικά, αυτή η αφηρημένη διάσταση των εννοιών να λειτουργεί υπέρ της, αφού οι λέξεις τείνουν να ορίζονται κατά περίπτωση με τα χαρακτηριστικά και τα νοήματα των από τα πάνω. Έπειτα, τέτοιες αφηρημένες έννοιες λειτουργούν νομιμοποιητικά σε σχέση με την ύπαρξη συγκεκριμένων θεσμών του κράτους, αλλά και σε σχέση με συγκεκριμένες ιεραρχίες και ρόλους. Το κράτος, δηλαδή, κατασκευάζει ένα ολόκληρο σύστημα μηχανισμών, το οποίο στήνεται για να υπηρετήσει την γνώση (σχολές, εκπαιδευτικά ιδρύματα/προγράμματα, κτλ), ενώ παράλληλα ορίζει και το ποιοι θα είναι οι υπεύθυνοι αυτής της γνώσης, της παραγωγής της και της διανομής της, ενταγμένοι σε ένα ιεραρχικά ξεκαθαρισμένο περιβάλλον, με λιγότερο ή περισσότερο ειδικούς, λιγότερο ή περισσότερο εξειδικευμένες (ένα σχήμα το οποίο το βλέπουμε να επαναλαμβάνεται και σε τόσους άλλους τομείς της κοινωνίας). Θεωρούμε λοιπόν πως η έννοια της γνώσης, και άλλες τέτοιες συγγενικές αφηρημένες έννοιες, καθορίζονται από την κυριαρχία, ενώ παράλληλα ορίζει και η ίδια το υπάρχον και διαμορφώνει την κοινωνική συνείδηση, κατασκευάζοντας και χρησιμοποιώντας άλλες κατηγορίες ρομαντικών, ιδεολογικοποιημένων εννοιών, προς την κατεύθυνση της εδραίωσής της, όπως: «φύση», «αντικειμενικότητα», «αλήθεια», «πραγματικότητα» κτλ.

χαρακτηριστικά επιστημών

Θέλουμε να μιλήσουμε για την επιστήμη ως αυτό που πραγματικά είναι: κέντρα “ειδικών” που κατέχουν τη γνώση και την “Αλήθεια”, διεκδικώντας ακριβώς το ρόλο τους ως αυθεντίες. Στην πραγματικότητα, η επιστημονική γνώση, ή ορθότερα οι καταγεγραμμένες και προσβάσιμες σε εμάς σήμερα απόπειρες κατανόησης και ερμηνείας του περιβάλλοντός μας, είναι απρόσιτες στην κοινωνία με πολλούς τρόπους – ταξικοί περιορισμοί στην εκπαίδευση, εξεταστικά συστήματα, εμπορευματοποίηση της γνώσης και σύνδεσή της με την αγορά εργασίας, η ίδια η υφανταγή της λαϊκής γνώσης από τους από τα κάτω και η ανάθεσή της στα χέρια καταρτισμένων και εξειδικευμένων προς τούτο εργαζομένων, όπως περιγράφηκενωρίτερα. Ο επιστημονικός λόγος, επιτηδευμένος και ελιτίστικος, έρχεται να επικυρώσει αυτό το διαχωρισμό αυθεντίας και μαζών.

Με τον κατακερματισμό και την όλο και αυξανόμενη εξειδίκευση των επιστημονικών τομέων γίνεται ολοένα και πιο δύσκολο να υπάρχει από τον επιστήμονα συνολική εποπτεία πάνω στο αντικείμενο μελέτης του, πόσο μάλλον να τεθεί αυτή η μελέτη σ' ένα πλαίσιο συστηματικό. Έτσι τα διάφορα αντικείμενα μελέτης προσεγγίζονται από ξεκομμένες οπτικές γωνίες. Χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα είναι το πώς η ιατρική κατακερματίζει το ανθρώπινο σώμα, μελετά το κάθε όργανο ξεχωριστά και θεμελιώνει τις αντίστοιχες ειδικότητες (οφθαλμίατρος, πνευμονολόγος, καρδιολόγος, ψυχίατρος) σαν να μην είναι όλα αυτά τα όργανα μέρη ενός ενιαίου συνόλου που βρίσκονται σε διαρκή αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση, παρά λειτουργούν, “αρρωσταίνουν” και θεραπεύονται αυτόνομα.

Για να γυρίσουμε όμως στην αυθεντία. Η αυθεντία που αξιώνει (αλλά και που του αποδίδεται) ο επιστήμονας, όσο δε πιο εξειδικευμένος τόσο αυτή εξυψώνεται, καθιστά το λόγο του, τον επιστημονικό λόγο, μη αμφισβητήσιμο (ποιος θα μπορούσε άλλωστε να αμφισβητήσει έναν “ειδικό”;), αντικειμενικό. Δεν είναι μόνο το (επιτηδευμένα) μη προσιτό της επιστήμης αλλά ο ρόλος που η επιστήμη αξιώνει να έχει, ως η μόνη μέθοδος για την προσέγγιση της αλήθειας, που είναι και αυτή μία και αντικειμενική. Μόνο η επιστήμη έχει δικαίωμα να αμφισβητήσει την επιστήμη, μόνο με επιστημονικό τρόπο μπορούν να αμφισβητηθούν, να διαψευστούν ή να τροποποιηθούν τα επιστημονικά συμπεράσματα.

Ταυτόχρονα αυτή ακριβώς η εξύψωση της επιστήμης και των συμπερασμάτων της σε αντικειμενικά, ουδέτερα και αμερόληπτα, θέτει τα συμπεράσματα αυτά εκτός του πολιτικού. Έτσι, παραβλέπεται το “ποιος-λέει-τι” αφού αυτός που το λέει είναι ειδικός και αυτό που λέει είναι η επιστημονική, αντικειμενική, διαχρονική Αλήθεια. Το συμπέρασμα της παρατήρησης αποκόπτεται από το υποκείμενο αυτής της διαδικασίας, προσδίδοντας τόσο στο υποκείμενο όσο και στο συμπέρασμά του αντικειμενικότητα, αφού το πρώτο δεν θεωρείται έτσι ότι επηρεάζει το δεύτερο. Από την στιγμή που κάτι αντιμετωπίζεται ως αντικειμενικό αλλά και ουδέτερο -αφού η φύση και η Αλήθεια παρουσιάζονται ως ουδέτερες- εκφεύγει της κριτικής αλλά και της δυνατότητας αλλαγής, διαχωρίζεται από το πολιτικό, γίνεται ενίοτε ακόμη και κριτήριό του.

Δημιουργείται και εδραιώνεται έτσι ένα νέο ιερατείο που διεκδικεί μάλιστα το μονοπώλιο στην Αλήθεια της εποχής μας, μια Αλήθεια επιστημονική, σε αντίθεση πχ με τη θεολογική Αλήθεια του μεσαίωνα και των ιερατείων του, η οποία ωστόσο δεν διαφέρει και πολύ απ' αυτή στο ότι ούσες και οι δύο διαχωρισμένες από την κοινωνία, η οποία καλείται να τις υιοθετήσει ακόμη και αν δεν τις κατανοεί, βρίσκονται στα χέρια λίγων και εκλεκτών. Το επιστημονικό ιερατείο, όπως αντίστοιχα παλιότερα το θρησκευτικό, βρίσκεται σε άμεση αλληλεξάρτηση με τα κυρίαρχους πόλους εξουσίας. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι η ίδρυση και η λειτουργία των πανεπιστημίων, όπως τα ξέρουμε σήμερα, έγινε με κρατική πρωτοβουλία και μέριμνα – αφενός για την εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού στο ένα επίπεδο αφετέρου για τη διασφάλιση του κρατικού ελέγχου και επιρροής (σήμερα και του ιδιωτικού κεφαλαίου) στο λόγο που παράγεται και αναπαράγεται στα ερευνητικά κέντρα και τα αμφιθέατρα.

περί «αντικειμενικότητας», «αλήθειας», φυσικής («πραγματικής») κατάστασης, φυσικοποίησης, και της έννοιας της «φύσης»

Όπως και αν εμφανίζονται, οι επιστημονικές εργασίες αποτελούν μέρος των πολύ πραγματικών σχέσεων που οργανώνουν τις κοινωνικές σχέσεις. Οι επιστημονικές εργασίες είναι πολιτικές. Οι όποιες διαμάχες γύρω από την επιστημονική αντικειμενικότητα ή ουδετερότητα δεν παίζουν παρά το ρόλο ενός παραπετάσματος ορισμένων σκληρών συσχετισμών δύναμης -σκληρών και καταναγκαστικών για τους εξουσιαζόμενους/ες. Η ζωή η ίδια, δηλαδή η ζωή ή ο θάνατος, η ελευθερία και η καταπίεση, η πρόσβαση σε τροφή, η έλλειψή της, όπως και κάθε πτυχή της καθημερινότητας, συνδέονται πολύ συχνά και νομιμοποιούνται μέσω αφηρημένων επιστημονικών προτάσεων και θεωριών (χαρακτηριστικό παράδειγμα μεταξύ πάμπολλων άλλων: οι θεωρίες του κοινωνικού δαρβινισμού που πέτυχαν να νομιμοποιήσουν τις ναζιστικές πρακτικές και λόγους περί ανωτερότητας μιας φυλής).

Η επιστήμη από το 19ο αι. κι έπειτα γίνεται η κυρίαρχη μορφή σκέψης, ο μόνος φορέας του ορθού λόγου, σε μια καθαρά βιομηχανική και τεχνική κοινωνία. Έτσι, απορροφά και αξιοποιεί για λογαριασμό της την τελεολογία και την ιερατική στάση απέναντι στο πραγματικό, οι οποίες χαρακτήριζαν τη θεολογική προσέγγιση τους προηγούμενους αιώνες. *Η έννοια του σύμπαντος, η σημασία των κοινωνικών σχέσεων, ο προορισμός της «Φύσης», πλαισιώνουν την «Επιστήμη» και θα βρίσκονται από εκεί και έπειτα στο προσκήνιο. Αυτό που μέχρι τότε αποτελούσε παρατήρηση, υπόθεση, επίπονη κατασκευή, εσωτερική κριτική, αποκτά μια νέα διάσταση, αρχίζει να αφομοιώνει μια νοητική στάση που ανήκε αποκλειστικά στους θρησκευτικούς μηχανισμούς. Η έννοια της ζωής γίνεται πλέον επιστημονικό ζήτημα και παύει να αποτελεί υπόθεση δόγματος ή αποκάλυψης. Οι κανόνες που οργανώνουν την ανθρώπινη ύπαρξη διατυπώνονται πλέον μέσω των αντιλήψεων ενός θεσμού που ονομάζεται «Επιστήμη» και όχι πλέον «Εκκλησία». Οι επιστήμονες γίνονται εκφραστές δογμάτων στη θέση των κληρικών.*

Τα διάφορα επιστημονικά πεδία, με τα επιτελεία τους και το πλήθος των επιστημονικών δημοσιεύσεών τους "ξαναεξηγούν" τα φαινόμενα της ζωής, κατασκευάζουν, όπως είπαμε, εκ νέου την αλήθεια. Οι

έννοιες της "πραγματικότητας", "αντικειμενικότητας" και πιο πέρα της "φύσης" και του "περιβάλλοντος" αποκτούν νέα δυναμική. Χρειάζεται να θυμόμαστε όμως ότι η γνώση, η παραγωγή της, τα συστήματα αλήθειας της είναι πάντοτε προϊόντα ενός σύνθετου πλέγματος που έχει να κάνει με το δεδομένο ιστορικό πλαίσιο όπου διατυπώνονται. Όταν ένα έργο συλλαμβάνεται ως ιδέα, γράφεται και δημοσιεύεται, αποκρυσταλλώνει ένα σύνολο δεδομένων: την αξιοποίηση της υπάρχουσας γνώσης στην οποία υπάρχει πρόσβαση τη δεδομένη χρονική στιγμή και σε συγκεκριμένο τόπο, τους πολιτικούς συσχετισμούς που κυριαρχούν κοινωνικά και το γενικό πλαίσιο των ειδικών ενδιαφερόντων και συμφερόντων μιας τάξης, συνήθως της άρχουσας τάξης, σε αυτή την ίδια κοινωνία. Κανείς, επομένως, δεν μπαίνει στις αρένες της «Επιστήμης» ως "καθαρό πνεύμα".

Αξίζει να αναφερθούμε πιο επισταμένα στους Λόγους περί "φυσικού" και Φύσης. Γιατί η επιστήμη, με κύριες τις φυσικές επιστήμες, επανακατασκεύασαν με όρους ορθολογικότητας αυτό που αποτελεί η Φύση, εδραιώνοντάς τη ως α-ιστορική κατασκευή που βρίσκεται εκτός των υπάρχουσών πολιτικών-κοινωνικών συνθηκών, που δεσπόζει ως άκριτο προϋπάρχον για αυτό καταφέρνει να αποτελεί το "καταφύγιο" για τη νομιμοποίηση πλήθους εκ των κυρίαρχων διαχωρισμών. Οι Λόγοι περί Φύσης διατηρούν ενεργούς τους προϋπάρχοντες των επιστημών, ως άγριου, βάρβαρου συνόλου συνθηκών -αυτό που ονομάζεται γη, νερό, αέρας, μη ανθρώπινα όντα, ουρανός, σύμπαν- και προσθέτουν την τιθάσευσή του ή την κυρίευσή του με τις τεχνικές των εφαρμοσμένων επιστημών. Είτε στην πρώτη μορφή τους -πλήρης αξιοποίηση των "φυσικών πόρων"- είτε στην πιο σύγχρονη εκδοχή τους -αυτούς περί λελογισμένης, ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων προκειμένου να υπάρχει πρόσβαση σε αυτούς για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα- οι Λόγοι περί φύσης καταφέρνουν μια κομβική για το κυρίαρχο σύστημα κατάτμηση ως προς την αντίληψη του κόσμου: υπάρχει το "έξω" και το "εντός" το "έξω" που ταυτίζεται με το εχθρικό, το απειλητικό, αυτό που πρέπει να ανταγωνιστούμε, να κυριεύσουμε, να αξιοποιήσουμε και από την άλλη το "εντός", το οικείο, το φιλόξενο, το φιλικό, το "εμείς". Ένα πλήθος μεταφορών σε επιστημονικά συγγράμματα κατοχυρώνουν τον εν λόγω διαχωρισμό. Προφανώς, αυτού του είδους οι αντιλήψεις έρχονται να ευθυγραμμιστούν με τις ισχύουσες κοινωνικές σχέσεις, αυτές του ανταγωνισμού, της εξατομίκευσης, της αντίληψης της ζωής με όρους συνεχούς απειλής. Είναι τυπικό χαρακτηριστικό των επιστημονικών επιτευγμάτων να γίνονται τα όσα συμβαίνουν σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο ερμηνευτικά εργαλεία των φαινομένων της ζωής, τα οποία στη συνέχεια, επιστρέφουν ισχυροποιημένα στο κοινωνικό πεδίο, κατοχυρωμένα ως αντικειμενικές αλήθειες που δεν επιδέχονται αμφισβήτησης -είναι τα νέα δόγματα του επιστημονικού αυτή τη φορά ιερατείου.

Η Φύση γίνεται το νέο μεταφυσικό προϊόν, μια αφαίρεση, όπως είπαμε των πολιτικών-κοινωνικών συνθηκών, των ιστορικών συνθηκών, εντός των οποίων εξελίσσεται η ζωή. Όπως emphaticά υποστηρίζει ο Ingold, ενώ κανένα έμβιο όν αλλά και κανένα πράγμα δεν υφίσταται εκτός του περιβάλλοντος, μέρος του οποίου αποτελεί, εξ' ορισμού καμία οντότητα δεν είναι δυνατό να βρίσκεται στη φύση κι αυτό διότι η έννοια της φύσης παραπέμπει σε μια αφηρημένη αναπαράσταση που προσιδιάζει στα ανθρώπινα (και νεωτερικά) υποκείμενα, τα οποία θεωρούν ότι, προκειμένου να κατανοήσουν τον κόσμο, πρέπει να παριστάνουν πως μπορούν να μεταφερθούν νοερά σε μια θέση από όπου μπορούν να τον παρατηρούν χωρίς να εμπλέκονται σε αυτόν. Οι λόγοι περί φύσης κατασκευάζουν ένα άλλο tabula rasa, μια "άθικτη" ύλη, οι οποίοι, σε επίπεδο σωματών -βασιζόμενοι εν πολλοίς στη λειτουργία των γονιδίων, αυτών των "ισχυρών" θεματοφυλάκων των αρχών της βιολογίας- γίνονται και σημείο αναφοράς για την οριοθέτηση του κανονικού (φυσιολογικού) από το παρεκκλίνον (μη φυσικού). Η ανάπτυξη της βιολογίας δύο αιώνες τώρα και πιο πρόσφατα η ανάπτυξη της κοινωνιοβιολογίας, στις δεκαετίες του '70 και '80, με την ανανεωμένη πίστη στη βιολογική αιτιοκρατία, με όλες τις ρατσιστικές και σεξιστικές συνδηλώσεις της, συνέβαλαν τα μέγιστα ως προς αυτό το στόχο. Η κοινωνιοβιολογία μπορεί να καυχιέται ότι εισήγαγε ρητά τον άνθρωπο στην προβληματική της ισχύος, της επίθεσης και της επιβίωσης.

Επομένως, μια κριτική στους Λόγους των επιστημών, στο πώς τελικά αυτές παράγουν ισχυρές ιδεολογίες και πρακτικές, δεν μπορεί παρά να επιχειρεί την αποδόμηση των λόγων περί αντικειμενικού, ουδετερότητας των επιστημών και, πιο πέρα, την προβληματοποίηση των λόγων περί φυσικού και φύσης.

Θερσίτης
χώρος ραδιουργίας και ανατροπής

